

ДАВНЄ СТІЛЬСЬКО: ПОМИЛКА АРХЕОЛОГІВ ЧИ НОВА ЗАГАДКА?

Леонтій Войтович

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, e-mail: lev67420@ukr.net*

За висновками археологів давнє Стільсько загинуло наприкінці X ст., однак за безсумнівними писемними джерелами бл. 1331 р. місто платило у митрополічу скарбницю значну суму в розмірі 30 гривень. Враховуючи інтенсивне використання дністровського шляху у XIV–XV ст., відсутність факторів, які би могли спричинити руйнування міста монголами у XIII ст., можна припускати його відродження та подальший розвиток у XII–XIV ст. Але результати нинішніх археологічних досліджень не дають простору для локалізації міста цього періоду. Рівно ж в околицях відсутнє городище, яке могло би бути Стільськом, перенесеним на нове місце. Це помилка археологів чи нова загадка?

Ключові слова: Стільсько, Феогност, Галицька митрополія, Колодниця.

Археологічні дослідження Стільського городища, які проходили в останній чверті минулого століття, привернули увагу до цієї безперечно цікавої пам'ятки [14; 15; 17; 18; 34; 35, С. 220–254]. Однак, ці дослідження були перервані на фактично розвідувальному етапі, коли із загальної площі було охоплено розкопками менше одного відсотка. Окремі висновки носили попередній характер, а розрекламовані графічні реконструкції мало мають спільного з реальними підставами. В подальшому археолог О. Корчинський, основний дослідник Стільська, захопився фантастичними язичеськими печерними храмами [16; 19; 20] в потернах австрійських укріплень кінця XIX – початку XX ст., план будівництва яких зберігся, а фрагменти окремих об'єктів містять армований бетон*. До того ж, дохристиянські печерні храми не зафіксовані ніде, жодні турецькі купці, які наче б то бачили печерні храми в районі Стільська, не бували на теренах Прикарпаття до XV ст., коли турки, після здобуття Константинополя і підпорядкування Молдови та Валахії, почали виходити на львівський ринок. Що

* У 1957–1967 рр., коли автор цих рядків разом з іншими ровесниками “досліджував” ці печери, залишаючи на їхніх стінах солярні знаки та знаходячи предмети австрійської амуніції, у місті Миколаєві було ще багато живих дідів, які пам'ятали як споруджувалися ці печери. Один з них, Михайло Хоміцький (1885–1960), у 1957 р. привів мене до потерни, на спорудженні якої працював разом з батьком. Це була перша печера, яку я відвідав. Цікаво, що відомий миколаївчанин вчений Михайло Мочульський (1875–1940), описуючи околиці Миколаєва і згадуючи камінь Дірявець, жодним словом не обмовився про печери як і про тризуб на Дірявці [2]. Просто в той час їх ще не було. Печери-потерни північніше міста споруджені у 1909–1912 рр., що можна прослідкувати за документами австрійського військового архіву.

ж стосується заплутаних повідомлень арабського історика і мандрівника ал-Мас'уді (бл. 896 – бл. 956), який далі хозарських міст на каспійському побережжі не їздив, то вони скрупульозно розібрані Ю. Дибою [10]. Тому на сьогодні маємо такий висновок: наприкінці X – на початку XI ст. з невідомих причин Стільсько припинило своє існування [17, С. 510]. Історикам залишилося прийняти цей висновок, уточнивши, що Стільсько, напевне, загинуло разом з іншими хорватськими центрами в басейні Дністра у 992/993 р. [6501 р.], після походу київського князя Володимира Святославина [12, Стб. 106]. Археологічні дослідження басейну Верхнього та Середнього Дністра свідчать, що похід був спустошливим і супроводжувався знищенням міст та селищ, які припиняли своє існування або ж відроджувалися за бургівською моделлю з значно меншими розмірами подібно до давньоруського Пліснеська. Стільсько мало багатолюдні околиці, де в радіусі 10 км існувало понад п'ятдесят селищ, які також були спустошені [18, С. 275; 34]. Належність Стільська до хорватського масиву безперечна. Це підтверджується як географічним розташуванням так і плануванням, характерним для хорватських городищ, відмінних від більшості городищ бургівського типу. Недобудованість стільських укріплень, яка кидається в очі при ознайомленні з планом чи візуальному обстеженні городища, рівно ж як і бідність культурного шару, дозволяють в цілому погодитися з висновками археологів. Життя на цих теренах відновлювалось дуже повільно. Наприклад, лише наприкінці XI ст. в Ілові на вивіреному попелищі давнього капища* виникла сторожова фортеця, яка знаходилася на важкодоступному мису плато, що здіймається на 70 м над р. Іловець, і була оточена з трьох сторін стрімкими схилами, де місцями проступають прямовисні пісковиково-вапнякові скелі. З напільного боку влаштовано укріплення у вигляді двох ліній валів і ровів. Дитинець підтрикутної форми мав розміри 60×55 м [28, С. 104–105, рис. 10, 3, 5; 33]. Спорудження фортеці вже пов'язане, найімовірніше, з діяльністю Ростиславичів. Те, що цей укріплений пункт проіснував до кінця XIII ст., виразно вказує на його важливе стратегічне значення, яке полягало у контролі над проходом до долини Дністра**.

І тут ми наближаємося до першої писемної згадки про Стільсько. По смерті литовсько-руського митрополита Феофіла (1317–1330), до діоцезу якого входили Перемишльська та Галицька єпархії, митрополит Феогност (1328–1353), який отримав у Константинополі титул “митрополита київського і екзарха всея Русі”, за підтримки великого князя московського Івана Калити (1325–1340) намагався приєднати до свого діоцезу ці єпархії, змушений був приїхати у Володимир. Галицько-володимирський князь Юрій-Болеслав Тройденевич, зацікавлений у відновленні окремої Галицької митрополії, та інші руські і литовські князі були

* Б. Тимошук та І. Русанова пробували довести існування язичницького святилища в Ілові до XIV ст., але це, скоріше, була данина тодішній програмній монографії Б. Рибаківа [27]. Наявність язичницького святилища з людськими жертвами на теренах, які належали до галицького митрополита, виглядає нонсенсом.

** Недостатнє дослідження горбогір'я у межириччі верхів'їв Колодниць і Іловця не дозволяє говорити про рівень заселення ділянки. Згідно з сучасним станом обстеження, окрім Ілова, тут невідомо жодних поселень.

невдоволені митрополитом, який перебував десь на Сході під контролем Золотої Орди і її сателіта – московського князя. У Володимирі митрополит Феогност перебував з вересня 1330 р. до середини 1331 р. В цей час він намагався виявити і зафіксувати прибутки галицького митрополита, які тепер належали до його скарбниці. Записна книжка митрополита Феогноста разом із паперами одного з його наступників, київського митрополита Ісидора (1433–1458), який помер у Римі, потрапила до Ватиканського архіву*. Ці короткі записи грецькою мовою містять пояснення природи божественної Трійці, уривки з послань апостола Павла, замітки про хрещення болгар і нотатки про реєстри і надходження платежів грішми та натурою до митрополичої скарбниці. Цей документ привернув увагу багатьох науковців, зокрема на початку ХХ ст. його досліджував історик канонічного права Володимир Бенешевич (1874–1943), матеріали якого у 1916 р. ввели до наукового обігу Михайло Присьолков (1881–1941) та Макс Фасмер (1886–1962), зробивши його доступним для широкого кола науковців. Вони ж датували записник часами Феогноста [26, С. 48–70]. Спроба Олени Русиної передатувати ці записи початком ХІV ст., пов'язавши їх з митрополитом Максимом (1283–1305) [29; 30], заперечується палеографічними дослідженнями оригіналу [7].

У записнику митрополита Феогноста зустрічаємо наступний запис: "... от Галича 10 гривень... Владичко взял от мѣстечка Стольска 30 гривень" [26, С. 58–59]. Автентичність записника, який зберігся в оригіналі, не викликає жодних сумнівів. Таким чином можна стверджувати, що за часів князя Юрія-Болеслава Тройденовича бл. 1331 р. Стільсько не тільки зберігало статус міста, але й платило значні суми до єпископської скарбниці. Іншого Стільська на території Галицької митрополії не існувало. Сума в 30 гривень (у тричі більша за суму, яку платив Галич) дозволяє говорити про значне "мѣстечко". Якщо мова йшла про руські шестикутні срібні гривні вагою у 36 золотників [13, С. 126], то це 4,6 кг срібла. Правда, у Галицько-Волинському князівстві за часів князя Юрія-Болеслава Тройденовича мали хождение також срібні празькі гроші і волинські гривні-злитки вагою 194–211 г [32, С. 12–13]. У такому випадку це буде 5,82–6,33 кг срібла. Це дуже значна сума, для прикладу: митрополича скарбниця отримувала від княжих столиць Козельська – 15 гривень, Костроми та Москви – 20 гривень [26, С. 58–59]. Правда, у названих містах свої частки отримували правлячі князі та члени їх родини. Однак, у тій же Москві у 1330-х рр. частка доходів митрополита складала не менше десятої, якщо не п'ятої частини (враховуючи зацікавленість Івана Калити у перебуванні митрополита саме в Москві), тобто сумарно збір з Москви сягав 100–200 гривень. Враховуючи піднесення Москви в часи Івана Калити, викликане збором у руках цього князя ординської данини-виходу з інших земель, можна стверджувати, що Стільсько бл. 1331 р. було значним містом, яке належало галицькому митрополиту. Записник митрополита, автентичність якого безсумнівна, дозволяє це стверджувати однозначно. Якщо бл. 1331 р. Стільсько було містом, здатним платити до

* Cod. Vatic., gr. 840. Л. 243 об.–243. Публікації див.: [2; 23; 26, С. 48–70; 36; 38; 39].

митрополичої скарбниці 30 гривен, то, очевидно, воно не постраждало під час монгольських походів XIII ст. Справді, у 1241 р. Галицьку землю практично монголи оминули. Багаторічні археологічні дослідження самого Галича не виявили жодних слідів монгольського штурму або облоги. Наприкінці 1240 р., здобувши Київ, монголи рушили далі на захід, обравши шлях через волинські землі. “Батью же вземшоу граѣ Кыевъ и слышавъшоу емоу в Данилѣ ꙗко Оугрѣхъ есть поиде самъ Володимероу” [12, Стб. 786]. Ординці здобули Колодяжин, зруйнувавши місто і перебивши жителів, щоб відбити охоту іншим чинити опір [12, Стб. 786; 8; 37]. Далі, обминувши Кременець та Данилів, які важко було здобути через вигідне розташування на стрімких вершинах, які метална артилерія практично не могла дістати, монголи пройшли через всю Волинську землю. З містами, які чинили опір, нещадно розправлялися [1]. “... Берестью и не возмогоста ити в поле смрада раѣ и множества избъеных, не бѣ бо на Володимѣрѣ не всталь живыи цркви сѣои Бѣи исполнена троупьѣ, иныя цркѣи наполнены быша троубьѣ и телес мртѣвы” [12, Стб. 788]. Монголи не стали штурмувати Холм, розташований на підвищенні, куди важко було підтягнути металну артилерію. Згоріла тільки церква св. Тройці, яка знаходилася, напевно, в окольному граді (“его же [Холм – Л. В.] Татарове не возмогоста приѣти егда Батьи всю землю Роускоюу поима, тогда и црѣвь сѣои Троицѣ зажьжена быѣ” [12, С. 843]). На Волині монгольське військо розділилося, основна частина його з самим Бату повернула у Галицьку землю. Пройшовши найкоротшим шляхом через Пліснесько та Звенигород, які zostали вщент зруйновані і так і не змогли піднятися (див.: [9, С. 457–484]; там повна бібліографія проблеми), монголи швидким маршем подолали відстань до Карпат. Пройшовши небезпечними серпантинами Верецького перевалу, несподівано для палатина Денеша, який з угорським військом мав стерегти Нижні ворота, але обмежився лише незначними заставами, вийшли на рівнину і 12 березня 1241 р. розгромили угорців [22, С. 28]. Монгольським авангардом і фактично всім військом у цій операції командував один з кращих полководців Бурундай. Зрозуміло, що перехід його з’єднання, за яким рухалося основне військо Бату, відбувався при забезпеченні неперервної розвідки і бойового охоронення. Після Звенигорода монголи йшли швидко і обережно, заставши противника зненацька. Походи еміра Курумисі (Куремси) у 1253, 1257–1258 рр. [12, Стб. 829, 840–841], обидва походи Бурундай у 1259–1260 рр. проходили через волинські території. З-під Сандомира Бурундай швидким маршем пішов у степ, а далі до Азербайджану, не зачіпаючи галицьких територій, ярлик на які отримав Лев Данилович [5, С. 98–117]. Похід хана Телебуги у 1287–1288 рр. теж не зачепив цієї території. До Сандомира монголи йшли через волинські території, а з-під Львова відразу ж повернули до Володимира [5, С. 199–210]. Таким чином, у XIII ст. Стільсько не могло бути знищене монголами.

Але жодне місто чи містечко у XIII – першій половині XIV ст. не могло обходитися без укріплень. Зрозуміло також, що Стільсько XIV ст. не могло знаходитися в долині р. Колодниці, де зараз розташоване нинішнє село. Там воно було би повністю беззахисним. У XIV ст. р. Колодниця залишалася судноплавною, рівно ж як і р. Зубра, якою до р. Щирок, а далі до Устя на Дністрі транспортували на початку XV ст. збіжжя [6]. Звичайно, що на обох річках не

було жодних шлюзів*. Залишки дамб, які деякі археологи вважають шлюзами – сліди діяльності часів графа С. Скарбка, коли тут було споруджено каскад рибних ставів, що частково спричинилося до обміління річки поряд з хижацькою вирубкою лісів для виробництва деревного вугілля і поташу протягом XV – першої половини XIX ст. У X–XIV ст. осадка корми навіть морських *лодей* була у межах 1,2–2,7 м. [31, С. 56]. А судна, на яких вікінги князя Володимира Святославича підійшли до Стільська у 992/993 р., мали осадку до 0,9 м**. Стільсько у XIV ст. залишалось портом, з якого можна було добратися до Ак-Керману (Білгороду) та Хаджібею (Одеси) і до Чорного моря. Але у такому разі виникає справедливе запитання: де знаходилося місто Стільсько на початку XIV ст. і чому археологи не знайшли жодних його слідів? Гігантська територія, звичайно, зберігає ще чимало таємниць. За аналогією з Пліснеськом, городище руського часу мало би займати невелику, але добре укріплену територію. Поряд з тим, територія міста XII–XIV ст. мала би знаходитися ближче до р. Колодниці, тобто до порту, який був воротами міста.

Найбільш повний зведений результат досліджень Стільського комплексу опублікований М. Филипчуком [35, Карта 4]. Звичайно, що для пізнішого міста, з точки зору оборони, найкраще підходив би дитинець, розташований на найвищій частині плато, яка в східній частині піднімається до 100 м, захищений ровом шириною 3,0–3,5 м і довжиною 850 м, який зберігся на глибину 0,5–1,2 м [35, С. 221], та валами довжиною 850 м, шириною основи 8 м, та висотою 3 м [35, С. 222], на яких, схоже, стояли дерев'яні заборолла [14, С. 3–8]. Хоча додатковий вал зі східної сторони дитинця (Б-5 за схемою М. Филипчука), схоже, однаковий з основним [14, С. 3–8]. Розвідкова траншея не дозволила точно встановити, чи був він споруджений одночасно з основним валом Б-4, чи з'явився пізніше як додатковий захист. А можливо, Б-5 був частиною первинного основного валу, а відрізок валу Б-4, який ділить дитинець на дві частини був споруджений пізніше, коли територія старого дитинця виявилася завеликою. В обох частинах дитинця обстеження проводилися поверхово. У західній частині дитинця біля валу були виявлені об'єкти № 126–131, причому перший з них знаходився із зовнішньої сторони валу і рову. Їхні деструкції мають вигляд півквадратних заглиблень (4×4 м з глибиною 0,4 м) з земляними валоподібними насипами по периметру (ширина основи 1,2 м, висота 0,3 м) [35, С. 240–241]. Очевидно, що це залишки жител. Такі ж об'єкти № 159, 163 є у північно-східному куті дитинця [35, С. 243–244]. Поруч знаходяться об'єкти № 158, 160–162 (земляні відкоси шириною 0,4 і висотою 0,2 м, які оточують квадратні площадки 10×10 м) [35, С. 243–244]. В цілому ж, територія дитинця має культурний шар менше 0,5 м, інші об'єкти, в першу чергу ремісничі майстерні, без яких існування міста було би проблематичним, тут не

* Шлюзи – гідротехнічні споруди для забезпечення переходу суден з одного водного басейну на другий з різними рівнями води в них. З допомогою шлюзів перегнати воду з Дністра в Колодницю (та ще й проти течії) неможливо в принципі [11].

** Морські лоді з екіпажем у 70 осіб з повним спорядженням і запасом продовольства (довжина – 23,4 м, ширина – 5 м, осадка на кормі – 0,9 м, водотонаж – 18 т) [21, С. 36–37]. Річками ходили значно менші судна довжиною до 12 м, шириною до 3 м з осадкою на кормі в межах 0,9 м.

виявлені. Тобто, виходячи з відомих результатів археологічних обстежень, немає жодних підстав припускати існування тут Стільська XII–XIV ст.

Де ж шукати місто цього періоду? З точки зору оборони урочище Затінок на горі Баран, прикрите валами і ровами, на перший погляд виглядає перспективним, однак рів А-2 (первісна ширина 3,5 м, глибина 2,8 м), на дні якого виявлені фрагменти кружальної кераміки X ст. [18, С. 270], знаходиться з північного боку, що свідчить, що це оборонна лінія в системі великого стільського городища. З огляду на наявність кількох південних ліній валів і ровів, укріплень вздовж Химиної долини та скельних виступів на західних обривах, над якими без валів можна було ставити на ґрунт городні, не можна повністю виключати цю територію з урочищами Коморище та Підкоморище, яка фактично не досліджувалася. Свого часу відомий археолог і дослідник оборонних споруд М. Рожко (1939–2004) звертав мою увагу на територію на схилах плато від нині існуючої церкви, збудованої у першій третині XIX ст. на місці попередніх, до рову і валу дитинця. З півдня вздовж схилів там також розташовані вали, які захищають неукріплену частину. Виявлені там сліди будівель (№№ 115–136) [35, С. 240–241] та двох веж. Вежа Г-10 (за 10 м від сучасної межі нового кладовища) в основі має масивний насип у формі зрізаного конуса діаметром 12 та 4 м висотою 10 м, на верхній площадці якого проступають сліди кам'яної кладки [35, С. 225]. Це може бути свідченням появи об'єкту у XIII–XIV ст.

Нарешті організовано Стільський історико-культурний заповідник. Так, може, варто перестати шукати неіснуючі печерні храми в сотернах австрійських укріплень за 8 км від древнього Стільська і таки розібратися де знаходилося місто Стільсько, яке було спроможне заплатити у митрополічу скарбницю 30 гривень срібла, коли воно відродилося після знищення первісного Стільська у 992/993 р. і коли врешті, та за яких обставин перестало бути містом. Схоже, що це сталося одночасно зі зруйнуванням сусіднього міста Дроговижа, внаслідок походу князя Дмитра-Любарта Гедиміновича у 1370–1371 або ж 1376–1377 рр. (державець боярин Вовчок з Дроговижа першим з числа галицької еліти перейшов на сторону польського короля Казимира III, його нащадки стали знаною польською родиною магнатів Ходоровських) [3; 4; 40]. Розібравшись з цими питаннями, можна буде відповісти, що таке давнє Стільсько: помилка археологів, які зробили передчасний недостатньо обґрунтований висновок, не зробивши належним чином обстеження городища, чи нова загадка (міста, часом переносили на нові місця, як приміром древній Полоцьк чи Іскоростень; в околиці єдине городище міського типу, але у 1356 р. воно вже називалося Дроговиж, що теж безсумнівно [25, С. 28]). То ж де знаходилося Стільсько у першій половині XIV ст., коли воно відродилося після 992/993 р. і коли перестало бути містом? Відповідь на це питання перш за все в руках археологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бабенко Р. В.* Оборона міст Південно-Західної Русі під час монгольського вторгнення 1240–1241 рр. // Вісник аграрної історії. – 2013. – Вип. 3–4. – С. 188–197.

2. *Васильевский В.* Записи о поставлении епископов при митрополите Феогносте в Ватиканском греческом сборнике // Журнал Министерства народного просвещения. – Санкт-Петербург, 1888. – Ч. 255 (Февраль). – С. 445–463.
3. *Войтович Л.* Етапи політичної історії Волині XIV–XV ст. Державність. Васалітет. Інкорпорація // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Т. 5. Історичні та філологічні розвідки, присв. 60-річчю акад. Я. Ісаєвича. – Л., 1998. – С. 153–168.
4. *Войтович Л.* Боротьба Любарта-Дмитра Гедиміновича за відновлення Галицько-Волинської держави // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – № 22. – Луцьк, 2009. – С. 120–127.
5. *Войтович Л.* Лев Данилович, князь галицько-волинський (бл. 1225 – бл. 1301). – Л., 2014.
6. *Войтович Л., Сколоздра Р.* Устя, Устечко... // Миколаївщина. Збірник наукових статей. – Т. 4. – Л., 2006. – С. 67–78.
7. *Голицын А. М.* Заметки о “записной книжке” митрополита Феогноста 1-й половины XIV в. [Електронний ресурс] // Вестник церковной истории. 2015 – Режим доступу: www.sedmitza.ru/lib/trxt/5585517.
8. *Гончаров В. К.* Древний Колодяжин // КСИИМК. – Вып. 61. – М., 1951. – С. 49–53.
9. *Гупало В.* Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII ст. (соціоісторична реконструкція). – Л., 2014.
10. *Діба Ю.* Агіографічне джерело повідомлення ал-Мас’уді про споруди, вшановувані у слов’ян // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вып. 20. – Actis testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. – Л., 2011. – С. 254–288.
11. *Зима Т. І.* Гідротехнічні споруди: навчальний посібник. – Рівне, 2010.
12. *Ипатьевская летопись* // Полное собрание русских летописей. – Т. 2. – М., 2001. – Стб. 106.
13. *Козубовський Г. А.* Грошові одиниці з “Уривків Бенешевича з історії руської церкви XIV ст.” // Український історичний журнал. – 2014. – № 5. – С. 126.
14. *Корчинський О. М.* Звіт про роботу постійнодіючої Верхньодністрянської слов’янорусської археологічної експедиції у 1988 р. // Архів Інституту археології НАН України. – Од. зб. 23381.
15. *Корчинський О. М.* Городище гигант в предгорье Украинских Карпат // Труды Международного конгресса славянской археологии. – К., 1987. – Т. 3. – С. 111–115.
16. *Корчинський О. М.* Слов’янські культові центри IX–XIV ст. в околицях Стільського городища // Народознавчі зошити. – 1998. – № 2. – С. 129–133.
17. *Корчинський О.* Городище в селі Стільське на Львівщині (короткий підсумок досліджень) // Записки НТШ. – Т. 253. – Л., 2007. – С. 490–510.
18. *Корчинський О.* Ранньосередньовічне місто на Верхньому Дністрі // МДАПВ. – Вып. 12. – Л., 2008. – С. 267–282.

19. *Корчинський О. М.* Пам'ятки язичницької та християнської релігій у селі Дуброва на Львівщині // *Історія релігій в Україні*. – Кн. 1. – Л., 2009. – С. 76–83.
20. *Корчинський О. М.* Про печерні комплекси в місті Миколаєві на Львівщині та його околицях // *МДАПВ*. – Вип. 15. – Л., 2011. – С. 232–256.
21. *Латишова О. В., Смирнова Л. Н.* Всемирная история флота. – М., 2001.
22. *Магистр Рогерий.* Горестная песнь о разорении Венгерского королевства татарами / Пер. с лат. и коммент. А. С. Досаева. – Санкт-Петербург, 2012.
23. *Мацек В.* Княже-митрополичє Стільсько в Миколаївщині над Дністром // *Наша Батьківщина*. – Л., 1938. – С. 129–131.
24. *Мочульський М.* Привілеї м. Миколаєва над Дністром // *Записки НТШ*. – Т. 43. – Л., 1901. С. 1–11.
25. Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.) / Упоряд. М. Капраль. – Л., 1998.
26. *Приселков М., Фасмер М.* Отрывки В. Н. Бенешевича по истории русской церкви XIV века // *Известия Отдела русского языка и словестности*. – Т. 21. – Петроград, 1916. – Кн. 1.
27. *Рыбаков Б. А.* Язычество Древней Руси. – М., 1987.
28. *Русанова И. П., Тимошук Б. А.* Языческие святилища древних славян. – М., 1993.
29. *Русина О.* Київська виправа Гедиміна: текстологічний аспект проблеми // *Записки НТШ*. – Т. 231. – Л., 1996. – С. 147–157.
30. *Русина О.* Студії з історії Києва та Київської землі. – К., 2005.
31. *Самойлов Н. И.* Морской словарь. – Москва–Ленинград, 1941.
32. *Сиверс А. А.* Типография кладов с пражскими грошами. – Петроград, 1922.
33. *Тимошук Б. О.* Ілівське городище-святилище // *Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції*. – Л., 1993. – С. 28–29.
34. *Филипчук М. А.* Слов'янські поселення Українського Прикарпаття у другій половині I тисячоліття н. е. Стільсько та його округи // *Миколаївщина. Збірник наукових статей*. – Т. 1. – Л., 1998. – С. 80–104.
35. *Филипчук М. А.* Слов'янські поселення VIII–X ст. в Українському Прикарпатті. – Л., 2012.
36. *Фонкич Б. Л.* Палеографические заметки о греческих рукописях итальянских библиотек // *Византийские очерки*. – М., 1982. – С. 254–262.
37. *Юра Р. О.* Древній Колодяжин // *Археологічні пам'ятки України*. – Т. 12. – К., 1962. – С. 57–130.
38. *Geizer H.* Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griechischen Quellen // *Zeitschrift für kirchen geschichte*. – Т. 13. – 1892. – S. 261.
39. *Regel W.* Analecta Byzantino-Russica. – Petropoli–Lipsiae, 1891. – P. XXXII–XXXVIII. – S. 52–56.
40. *Wojtowycz L.* Walka o spadek po Romanowiczach a król polski Kazimierz III Wielki // *Kazimierz Wielki i jego państwo. W siedemsetną rocznicę urodzin ostatniego Piasta na tronie polskim* / Pod red. Jacka Maciejewskiego i Tomasza Nowakowskiego. – Bydgoszcz, 2011. – S. 47–66.

ANCIENT STILSKO: ERROR OF ARCHAEOLOGISTS OR NEW RIDDLE?

Leontii Voitovych

Ivan Franko Lviv National University

Universytetska St. 1, Lviv, 79000, e-mai: lev67420@ukr.net

According to archaeologists, the ancient Stilsko perished in the end X century. However, undeniable written sources of 1331 the city paid to the metropolitan treasury a significant amount of 30 hryvnyas. Taking into account the intensive use of the Dniester way in 14–15 century, absence of factors which could cause the destruction of the city by Mongols in 13 century, it is possible to assume its revival and further development in 12–14 centuries. But the results of present archaeological researches do not give space for city localization of this period. Equally, in the vicinity there is no settlement, which could have been Stylsky, transferred to a new place. Is this a mistake of archaeologists or a new riddle?

Key words: Stilsko, Feognost, Galycian Metropolitanate, Kolodnytsya river.